

ОЦІНКА ДОХОДІВ ТА ВИТРАТ ПАТ «АБ «ЕКСПРЕС-БАНК»

В статті розглядається сутність доходів і витрат, здійснюється аналіз їх динаміки та структури ПАТ «АБ «Експрес-Банк». Охарактеризовано показники, які впливають на прибутковість банку. Визначено поняття: доходи банку, витрати банку, комісійні доходи, комісійні витрати. Систематизовано фактори, які впливають на прибутковість банку. Здійснено класифікацію доходів і витрат ПАТ «АБ «Експрес-Банк», які виникають в процесі його операційної діяльності. Здійснено аналіз структури доходів і витрат, який дає можливість оцінити ефективність окремих видів діяльності банку. Запропоновано заходи щодо скорочення витрат банку. Розроблено умови підвищення ефективності діяльності банку.

Ключові слова: доходи, витрати, комісійні доходи, комісійні витрати, умови підвищення ефективності діяльності банку.

О. О. RADETZKY

Khmelnytsky National University

ASSESSMENT OF INCOME AND EXPENSES PAT «AB «EXPRESS BANK»

In the article the essence of revenues and expenses, the analysis of the dynamics and structure of PAT «AB «Express Bank». The characteristic parameters that affect the profitability of the bank. The concept of «income of the bank», «expenses of the bank», «commission income», «commission expenses». Systematized factors that affect the profitability of the bank. The classification of income and expenses PAT «AB «Express Bank» that arise in the course of its operations. The analysis of the structure of income and expenditure, which gives an opportunity to assess the effectiveness of certain activities of the bank. Some measures to reduce the cost of the bank relating to: personnel (dismissal of employees, payroll reduction, reduction of working hours); reducing the cost of educational programs, participation in seminars and conferences; reduction hospitality); territorial network (elimination of unprofitable branches, points of sale); reduce the running costs of the bank (limit marketing activities, reducing the risk of bank products, etc.); centralization of functions, the fruits of which include economies of scale, increased control of hide and resource specialization, but its main drawback is the monopoly in decision-making; outsourcing (transaction inactive (cleaning of offices and territories, security, library, sanatorium complex, medical service, car park, etc.) and basic (customer acquisition, recruitment, assessment of loan applications, development strategy, information technology, marketing activities, etc.) function). Developed conditions increase the efficiency of the bank.

Keywords: income, expenses, commission income and commission expenses conditions improve the performance of the bank.

Вступ

Сьогодні, у зв'язку зі швидкими змінами в економічному середовищі України, особливої ваги набуває проблема формування доходів та підвищення ліквідності комерційного банку. До того ж вітчизняні банки перебувають у важкому фінансовому становищі, адже здійснювати прибуткову діяльність в умовах фінансової кризи надзвичайно складно. Саме тому аналіз процесу формування доходів банку на даний час є актуальним і потребує комплексного дослідження. Водночас на прибуток банку впливають не тільки його доходи, але й витрати, які кредитна установа здійснює для забезпечення свого функціонування та розвитку.

Мета дослідження полягає у оцінці доходів і витрат комерційного банку та визначенні шляхів вдосконалення їх формування.

Питанням управління доходами, витратами, а також рентабельністю банку присвячено багато наукових праць. Зокрема проблеми аналізу доходів розглянуто у роботах Л. О. Савіної, Т. Д. Косової, В. М. Кочеткова, Л. О. Примостки. Велику увагу приділено застосуванню факторних моделей при аналізі доходів банку у працях А. М. Герасимовича та І. М. Парасій-Вергуненко. Серед зарубіжних економістів цю тематику досліджували Пітер С. Роуз, Джозеф Ф. Сінкі, М. А. Поморина, А. Н. Шаталов, В. В. Бабанов та ін. Вагомий внесок у дослідження банківської рентабельності зробили вітчизняні науковці: О. В. Васюренко, О. М. Колодізєв, О. В. Молчанов, О. Пернарівський, І. В. Сало, Н. П. Радковська, О. О. Рибалка, В. П. Савчук та ін. Разом з тим, у вітчизняній економічній літературі до останнього часу відсутні комплексні дослідження з питань аналізу формування, розподілу та використання фінансових ресурсів комерційного банку. Також недостатньо висвітленими залишаються питання щодо удосконалення формування доходів та витрат комерційного банку, що зумовлює необхідність пошуку резервів підвищення ефективності діяльності банку.

Основна частина

Результати фінансової діяльності банку характеризуються такими показниками, як доходи, витрати, прибуток (збиток) – різниця між доходами та витратами, чистий прибуток – після сплати податку. Будь-який банк, перш за все є комерційною установою й діє з метою отримання прибутку. З метою виявлення резервів зростання прибутковості банківської діяльності як джерела формування банківського капіталу, що забезпечує стабільність фінансового стану банку, здійснюється комплексний аналіз його доходів і витрат [3, с. 118–120].

Доходи банку – це загальна сума грошових коштів, що надходять до банку в результаті здійснення активних операцій та надання інших банківських послуг. Доходи банку мають бути достатніми не тільки для покриття операційних витрат, а й для нарощення власного капіталу та виплати доходу акціонерам, що в кінцевому підсумку підвищує авторитет банку та поліпшує його конкурентну позицію на ринку [1, с. 346].

Витрати банку – це загальна сума грошових коштів, що витрачаються банком у процесі здійснення діяльності щодо залучення коштів та інших видів діяльності. Як і доходи, так і витрати комерційного банку можна поділити на дві основні групи – процентні та непроцентні [1, с. 347].

У результаті операційної діяльності в ПАТ «АБ «Експрес-Банк» виникають такі доходи та витрати [7]:

- процентні доходи та витрати;
- комісійні доходи та витрати;
- прибутки (збитки) від торговельних операцій;
- витрати на формування спеціальних резервів банку;
- доходи від повернення раніше списаних активів;
- інші операційні доходи та витрати;
- загальні адміністративні витрати;
- витрати на податок на прибуток.

Процентні доходи та витрати – операційні доходи та витрати, отримані (сплачені) банком за використання грошових коштів, їх еквівалентів або сум, що заборговані банку (залучені банком), уми яких обчислюються пропорційно часу із застосуванням ефективної ставки відсотка.

Процентні доходи та витрати, що нараховуються за номінальною процентною ставкою, відображаються за рахунками з обліку нарахованих доходів і нарахованих витрат.

Комісійні доходи та витрати (далі – комісії) – операційні доходи та витрати за наданими (отриманими) послугами, сума яких обчислюється пропорційно сумі активу або зобов'язання чи є фіксованою.

Комісії за наданими (отриманими) послугами залежно від мети їх оцінки та основи обліку пов'язаного з ними фінансового інструменту поділяються на [4, с. 47–49]:

- комісії, що є невід'ємною частиною доходу (витрат) фінансового інструменту. Ці комісії визнаються в складі первісної вартості фінансового інструменту та впливають на визначення сум дисконту та премії за цим фінансовим інструментом;
- комісії, що отримують (сплачуються) під час надання послуг, визнаються доходами (витратами);
- комісії, що отримують (сплачуються) після виконання певних дій, визнаються як дохід (витрати) після завершення певної операції.

Прибутки (збитки) від торговельних операцій – результат (прибуток чи збиток) від операцій з купівлі-продажу різних фінансових інструментів. У тому числі за операціями з цінними паперами, за операціями з іноземною валютою та банківськими металами банк визнає прибутки та збитки [7]:

- від реалізації фінансових інвестицій;
- від змін в оцінці (переоцінці) інвестицій до справедливої вартості;
- від результату переоцінки активів і зобов'язань в іноземній валюті та банківських металах у разі зміни офіційного курсу гривні до іноземних валют (банківських металів).

Витрати на формування спеціальних резервів ПАТ «АБ «Експрес-Банк» – це витрати на покриття можливих збитків від зменшення корисності активів банку та списання безнадійних активів.

Доходи від повернення раніше списаних активів – кошти, що надійшли для погашення заборгованості, яка була визнана банком безнадійною щодо отримання [5, с. 46–47].

Інші операційні доходи та витрати – доходи та витрати від операцій, що не пов'язані з інвестиційною та фінансовою діяльністю, а також ті, що не включені у вищезазначені групи операційних доходів і витрат.

Загальні адміністративні витрати – операційні витрати, пов'язані з забезпеченням діяльності ПАТ «АБ «Експрес-Банк».

Податок на прибуток – операційні витрати ПАТ «АБ «Експрес-Банк», пов'язані із сплатою податку відповідно до чинного законодавства України та з урахуванням вимог міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку щодо визнання відстрочених податкових зобов'язань та податкових активів.

Значення аналізу доходів та витрат полягає у тому, що він є необхідною умовою ефективного управління фінансовою діяльністю й може розглядатися як допоміжна функція системи управління доходами, витратами та прибутком комерційного банку [6, с. 65–67]. Метою такого аналізу з погляду її фінансових результатів є виявлення резервів росту прибутковості банку й на цій основі сформулювати рекомендації керівництву банку щодо проведення відповідної політики в галузі пасивних і активних операцій.

Аналіз структури доходів дає можливість оцінити ефективність окремих видів діяльності банку. Для зростання дохідності банку необхідно безперервно здійснювати аналіз його доходів, який розкриває

причини їх змін та дає змогу виявити резерви зростання прибутковості банківської діяльності [6, с. 69].

Загальний аналіз доходів розпочнемо з розгляду їх динаміки та структури.

Структура та динаміка доходів ПАТ «АБ «Експрес-Банк» за 2012–2014 роки представлена в табл. 1.

Таблиця 1

Структура та динаміка доходів ПАТ «АБ «Експрес-Банк» за 2012–2014 роки [7]

Показники	2012		2013		2014	
	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %
Процентні доходи	344007	61,86	315733	69,33	279337	66,88
Комісійні доходи	207011	37,22	139057	30,53	124010	29,69
Результат від операцій з цінними паперами в торговому портфелі банку	1280	0,23	(5184)	-1,14	2369	0,57
Інші операційні доходи	3820	0,69	5810	1,28	11944	2,86
Разом	556118	100	455416	100	417660	100

Аналіз даних табл. 1 показав, що доходи ПАТ «АБ «Експрес-Банк» за аналізований період зменшилися на 100702 тис. грн у 2013 році в порівнянні з 2012 роком, а в 2014 році в порівнянні з 2013 роком – на 37756 тис. грн; таке зменшення доходів відбулося завдяки зменшенню результату від операцій з цінними паперами в торговому портфелі банку, який знизився у 2013 році порівняно з 2012 роком на 6464 тис. грн. На таку негативну динаміку показника результату від торгових операцій вплинуло зменшення цін на цінні папери, що відбулися через фінансову кризу та зниження всіх фондових індексів.

Також, протягом періоду, що аналізується, відбулось зниження: процентних доходів: у 2013 році в порівнянні з 2012 роком на 28274 тис. грн, а в 2014 році в порівнянні з 2013 роком – на 36396 тис. грн; комісійних доходів: у 2013 році в порівнянні з 2012 роком – на 67954 тис. грн, а в 2014 році в порівнянні з 2013 роком – на 15047 тис. грн.

При цьому інші операційні доходи зростали протягом усього періоду: у 2013 році в порівнянні з 2012 роком вони зросли на 1990 тис. грн, у 2014 році в порівнянні з 2013 роком – на 6134 тис. грн.

У зв'язку із такими змінами абсолютних показників відбулися зміни у структурі доходів. За період протягом 2012–2014 років частка процентних доходів зросла на 5,02% і склала 66,88%. Натомість частка комісійних доходів істотно зменшилась на 7,53%.

Структура та динаміка витрат ПАТ «АБ «Експрес-Банк» представлена у табл. 2.

Протягом 2012–2014 років відбулось поступове зменшення суми витрат банку загалом на 87212 тис. грн. Таке зменшення витрат відбулось, в основному, за рахунок процентних витрат – на 37843 тис. грн, адміністративних та інших операційних витрат – на 2653 тис. грн. А от комісійні витрати у 2014 році в порівнянні з 2012 роком зросли на 1180 тис. грн, хоча у 2013 році в порівнянні з 2012 роком комісійні витрати зменшились на 1059 тис. грн.

Крім того, відбулось зменшення витрат на податок на прибуток на 24363 тис. грн.

Таблиця 2

Структура та динаміка витрат ПАТ «АБ «Експрес-Банк» за 2012–2014 роки [7]

Показники	2012		2013		2014	
	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %
Процентні витрати	167365	34,86	185513	39,40	129523	32,97
Комісійні витрати	7549	1,57	6490	1,38	8729	2,22
Адміністративні та інші операційні витрати	279431	58,21	274806	58,36	257278	65,49
Витрати на податок на прибуток	25717	5,36	4034	0,86	-2680	-0,68
Разом	480062	100	470843	100	392850	100

Разом з тим відбулись зміни в структурі витрат протягом періоду, що аналізується. Так, процентні витрати в структурі зменшились на 1,89%, а комісійні витрати зросли на 0,65%, адміністративні та інші операційні витрати – на 7,28%, витрати на податок на прибуток – на 6,04%.

Здійснений аналіз табл. 1 і табл. 2 показує, що темпи зростання доходів банку складають 75,10%, а витрат банку – 81,83%. Таке випереджаюче зростання витрат над доходами є вкрай негативною тенденцією для банку, бо спричиняє зниження фінансового результату діяльності.

В останні роки спостерігається зріст питомої ваги видатків на виплату відсотків по вкладах клієнтів. Це пояснюється, по-перше, підвищенням рівня процентних ставок по депозитах у результаті посилення конкурентної боротьби й по-друге, збільшенням питомої ваги депозитних рахунків у загальній сумі притягнутих коштів.

Основними напрямками скорочення витрат ПАТ «АБ «Експрес-Банк» є заходи, що стосуються [2, с. 42-45]:

1) персоналу (звільнення частини працівників; скорочення фонду оплати праці; зменшення тривалості робочого часу); зменшення витрат на навчально-освітні програми, участь у семінарах, конференціях; зменшення представницьких витрат). Перевагами даного напрямку скорочення витрат є вивільнення кадрів з неприбуткових напрямів діяльності банку, підбір універсальних спеціалістів, а недоліками – дефіцит кваліфікованих спеціалістів у майбутньому, погіршення якості обслуговування клієнтів, невдоволення працівників банку тощо;

2) територіальної мережі (ліквідація нерентабельних філій, відділень, точок продажу). Переваги напрямку: вивільнення банківської установи від підрозділів, які є неефективними, зменшення орендних платежів; недоліки: неспроможність утримувати розгалужену мережу філій, закриття філій без врахування їх потенційної прибутковості, невдоволення кадрів тощо;

3) зменшення поточних витрат банку (обмеження маркетингової діяльності, скорочення ризикових банківських продуктів тощо). Недоліками цього скорочення витрат є зменшення конкурентоспроможності банку, погіршення якості послуг, відтік клієнтів, неврахування можливого потенціалу послуг, які є ризикованими в даний період або у майбутньому тощо, а основною перевагою – оптимізація ризик-менеджменту;

4) централізації функцій, до переваг якої можна віднести ефект масштабу, підвищення контролю, виявлення прихованого ресурсу, спеціалізацію, а основним її недоліком є монополія при прийнятті рішень;

5) аутсорсингу (укладання угоди на допоміжні (прибирання офісів і території, охорона, бібліотека, санаторний комплекс, медичне обслуговування, автопарк тощо) та основні (залучення клієнтів, підбір персоналу, оцінка кредитних заявок, розробка стратегії, інформаційні технології, маркетингові заходи тощо) функції). Переваги аутсорсингу: зосередження уваги на основних напрямках діяльності, перекладення частини ризиків на компанії-аутсорсери, спрощення організаційної структури й підвищення керованості тощо, а недоліки: наявність ризику (стратегічного, операційного, крайнього, ризику виходу та ризику репутації), неврегульованість законодавства у цій сфері.

Висновки

Таким чином, в умовах фінансової кризи ефективним стає пряме скорочення витрат, яке допомагає за короткий термін поліпшити фінансовий стан комерційних банків і на практиці, як правило, проходить першим етапом в комплексі заходів щодо оптимізації витрат. Однак необхідно враховувати, що оптимізація та скорочення витрат повинні бути зваженими та продуманими процесами. Як відомо з банківської практики, реалізація заходів з оптимізації витрат в короткостроковій перспективі може принести економію коштів близько 10–20%, проте в довгостроковій перспективі ефект економії може бути знівельовано скороченням обсягів активів і пасивів.

Крім того, варто наголосити, що оптимізація витрат є необхідною умовою підвищення ефективності діяльності банківської установи, але необхідно враховувати, що успішна реалізація скорочення витрат передбачає чітко сформульовані стратегічні фінансові цілі розвитку банківської установи; зміну операційної моделі бізнесу банку; персональну відповідальність менеджерів за реалізацію затверджених стратегічних фінансових цілей діяльності банку.

Отже, процес оптимізації та зниження витрат банків і управління ними в практичній діяльності банківських установ є одним із факторів забезпечення їх фінансової стійкості та прибуткової діяльності.

Література

1. Бондаренко В. В. Власні кошти (капітал) банку / В. В. Бондаренко // Вісник ЖІТІ. – 2005. – № 22. – С. 346–351.
2. Висоцька Л. Напрямки формування комплексної статистичної системи показників ліквідності банків / Л. Висоцька // Банківська справа. – 2005. – № 5. – С. 39–51.
3. Вожжов А. П. Формування ресурсів комерційних банків / А. П. Вожжов // Фінанси України. – 2003. – № 1. – С. 116–129.
4. Деревська О. Активно-пасивні операції та управління ліквідністю банківської установи / О. Деревська // Вісник НБУ. – 2008. – № 7. – С. 44–55.
5. Землячов С. Ресурсна база комерційних банків: сутність, значення, джерела / С. Землячов // Схід. – 2007. – № 3. – С. 45–48.
6. Иноземцева Ю. Анализ финансовых результатов от операций с корпоративными клиентами коммерческого банка / Ю. Иноземцева // Проблемы теории и практики управления. – 2006. – № 6. – С. 63–75.
7. Офіційний сайт ПАТ «АБ «Експрес-Банк» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.expres-bank.ua>.

References

1. Bondarenko V. V. Vlasni koshty (kapital) banku / V. V. Bondarenko // VisnykZhITI. – 2005. – № 22. – S. 346-351.

- 2.Vysots'ka L. Napryamky formuvannya kompleksnoyi statystychnoyi systemy pokaznykiv likvidnosti bankiv / L. Vysots'ka // Bankivs'kasprava. – 2005. – № 5. – S. 39-51.
- 3.Vozhzhov A. P. Formuvannya resursiv komertsyinykh bankiv / A. P. Vozhzhov // Finansy Ukrainy. – 2003. – №1. – S. 116-129.
- 4.Derevs'ka O. Aktyvno-pasyvni operatsiyi ta upravlinnya likvidnistyu bankivs'koyi ustanovy / O. Derevs'ka // Visnyk NBU. – 2008. – № 7. – S. 44-55.
- 5.Zemlyachov S. Resursna baza komertsyinykh bankiv: sutnist', znachennya, dzherela / S. Zemlyachok. // Skhid. – 2007. – № 3. – S. 45-48.
- 6.Ynozemtseva Yu. Analiz fyansovykh rezul'tatov ot operatsyy s korporatyvnymy klyentamy kommercheskoho banka / Yu. Ynozemtseva // Problemy teoryy y praktyky upravlenyya. – 2006. – № 6. – S. 63-75.
- 7.Ofitsiyyny sayt PAT «AB «Ekspres-Bank» [Elektronnyy resurs] <http://www.expres-bank.ua>.

Надійшла 14.04.2015; рецензент: д. е. н. Войнаренко М. П.

УДК 338.48-043.86

Н. О. САГАЛАКОВА

Київський національний торговельно-економічний університет

КОНЦЕПТУАЛЬНА ЕВОЛЮЦІЯ ПОНЯТТЯ ТУРИЗМУ ЯК СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ЯВИЩА

У статті обґрунтовано важливість дослідження сутності поняття «туризм» як соціально-економічного явища. Розглянуто еволюцію поглядів на поняття туризму в світовій економічній думці. Узагальнено позиції вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів, міжнародних туристичних організацій щодо поняття «туризм». Сформульовано власне визначення, згідно з яким туризм розглядається з однієї сторони як соціально-економічна сфера діяльності, а з іншої – як діяльність споживачів із задоволення власних туристичних потреб.

Ключові слова: туризм, еволюція, історія туризму, індустрія туризму, туристична діяльність.

N. O. SAGALAKOVA

Kyiv National University of Trade and Economics

CONCEPTUAL EVOLUTION OF THE TOURISM DEFINITION AS A SOCIO-ECONOMIC PHENOMENON

The goal of the article is research of the evolution of the «tourism» definition as a socio-economic phenomenon and the establish of its compliance with the requirements of time and changes in national economy. In article an importance of research of essence of the «tourism» definition as social and economic phenomenon is proved. Evolution of views of the tourism definition in world economic thought is considered. The review of opinions of domestic and foreign scientists-economists and the international tourist organizations about the «tourism» definition was generalized. Own definition of tourism is formulated. It is considered on the one hand as a social and economic field of activity, and with another - as the consumers activity for satisfaction of own tourist destinations.

Keywords: tourism, evolution, history tourism, tourism industry, tourism activity.

Постановка проблеми. Маючи досить тривалу історію розвитку, туризм на сьогоднішній день так і не отримав однозначного визначення і по-різному трактується не тільки окремими спеціалістами, але й різними туристичними асоціаціями та міжнародними організаціями. У туристичній сфері поняття туризму є ключовим, оскільки воно визначає інші похідні та галузеві категорії. Точність й адекватність у визначенні поняття «туризм» необхідні як для проведення економічних досліджень, формування статистичного обліку в туризмі, так і для аналізу кон'юнктури туристичного ринку і прогнозування його розвитку. Сутність поняття туризму визначає систему правового регулювання туристичної діяльності, а також суміжних з ним галузей права.

Аналіз досліджень і публікацій. Питанням теорії, історії та методології туризму присвячено наукові праці багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених, таких як Л. Агафонова, М. Біржаков, М. Бойко, І. Бочан, Л. Дядечко, М. Жукова, В. Квартальнов, В. Кифяк, Н. Кудла, А. Мазаракі, М. Мальська, С. Мельниченко, Г. Михайліченко, П. Пуцентейло, Т. Ткаченко, Дж. Р. Уокер, А. Чудновський, І. Школа, Л. Шульгіна та інших. Проведений аналіз останніх досліджень та публікацій показав, що існуючі на сьогоднішній день визначення туризму можна умовно поділити на дві групи. Одні з них мають вузькоспеціалізований характер та стосуються окремих економічних, соціальних, правових й інших аспектів туризму або його видових особливостей та виступають в якості інструменту для вирішення конкретних задач. Інші, концептуальні або сутнісні визначення, охоплюють предмет у цілому, розкривають внутрішній зміст туризму, який виражається в єдності всього різноманіття властивостей та відношень, і дозволяють відрізнити його від подібних явищ.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми. Чітке трактування туристичних термінів та понять є важливим для розуміння та адекватного аналізу процесів, що відбуваються у туристичній сфері. Численні визначення туризму, які на сьогодні існують у науковій літературі, не відображають у повній мірі його сучасного змісту. На наш погляд, до визначення поняття «туризм» доречно